

Oponentský posudek na disertační práci

JUDr. Mgr. Michala Nopa

Distinkce kontinentálního a anglosaského typu právní kultury a tendence k jejich sblížení

I.

Vhodnost a náročnost tématu práce

Disertant si pro svoji disertační práci zvolil téma komparace kontinentálního a anglosaského systému právní kultury. V době, kdy bylo téma zadáváno, představovalo standardní právně teoretickou a právně komparatistickou problematiku zaměřenou především na otázky postupné konvergence kontinentálního a anglosaského systému právní kultury, zejména v návaznosti na harmonizační působení práva Evropské unie a vlivem mezinárodních úmluv o lidských právech. Během zpracovávání disertační práce však zvolené téma postupně nabylo podstatným způsobem na aktuálnosti a náročnosti. Dne 31. ledna 2020 vystoupila Velká Británie po 47 letech členství z Evropské unie, včetně snah o odklon britského právního systému od kontinentálního. Zároveň se zvýšením náročnosti tématu však tato změna společensko-politické a právní situace poskytla disertantovi řadu nových podnětů a odborných reakcí, na něž bylo třeba reagovat a s nimiž bylo třeba se vyrovnat. Náročnost tématu zvýrazňuje fakt, že je třeba předvídat budoucí směřování britského právního systému, jež zřejmě posílí přetrvávající rozdílnost v pramenech práva a právním myšlení. Na druhé straně je třeba vzít v úvahu pokračující britské členství v mezinárodních a nadnárodních institucích, propojující roli globalizace, působení společných ideových kořenů obou právních kultur a společné napojení na obecné právně filosofické myšlení. Zvýšení náročnosti zvoleného tématu si byl disertant vědom, jak i sám v úvodu práce konstatuje.

II.

Stanovení a splnění cílů práce, zhodnocení dosažených výsledků a vlastního přínosu studenta

Diplomant si v úvodu práce stanovil několik cílů, na které bude jeho práce zaměřena. Klade si úkol posoudit, zda je i v dnešní době „*stále aktuální považovat anglosaský a kontinentální typ právní kultury za dva specifické, od sebe se odlišující sociokulturní systémy, tedy zda každý typ vytváří relativně autonomní, vzájemně provázaný a ohraničitelný celek*“ (s. 1). Chce popsat

faktory působící na „vymezení anglosaského a kontinentálního právního stylu a testovat hypotézu presumující, že existuje dlouhodobá tendence ke sblížení anglosaské a kontinentální právní kultury, a identifikovat faktory, které na sblížení jmenovaných právních kultur působí“ (s. 2). Za základní metodu práce autor zvolil komparaci právních institutů a charakteru a formy pramenů práva s analytickým a návazně syntetickým postupem studia. Při komparaci cíleně zakomponoval ustálenou praxi, tradice, zvyklosti a implicitně obsažené předpoklady v historickém, sociologickém a ekonomickém kontextu, což mu mělo umožnit jednotlivé právní kultury pochopit.

Celkově lze konstatovat, že se disertantovi podařilo stanovené cíle v plném rozsahu naplnit. Na základě provedené analýzy dospívá k jednoznačnému názoru, že anglosaský i kontinentální systém jsou dvěma samostatnými systémy právní kultury a je smysluplné tyto dva systémy právní kultury od sebe nadále odlišovat. Potvrdil se i autorův předpoklad, že odlišnost mezi anglosaským a kontinentálním systémem právní kultury lze identifikovat nejen v soukromém, ale také ve veřejném právu. Disertant dokládá, že je možné vysledovat odlišnosti ve filosofii anglosaského a kontinentálního myšlení i dělící linii mezi anglosaskou a kontinentální právní filosofií.

Dlouhodobé sblížení anglosaské a kontinentální právní kultury souvisí s působením vlivu modernizace od 19. století v obou právních systémech. Zákony a nařízení postupně nabývají v anglosaském systému díky sociální změně mnohem důležitější roli, než jakou představovaly v minulosti. Zejména po 2. světové válce dochází v Anglii k nárůstu legislativní aktivity a roste význam zákonů. Sblížení s kontinentálním systémem bylo posilováno potřebami mezinárodního obchodu. Pocit sdílení společných západních hodnot vedl ke vstupu Spojeného království do Evropských společenství v roce 1973. Význačnou úlohu při sblížení obou systémů právní kultury sehrával Soudní dvůr Evropské unie (SDEU), na jehož judikaturu působily vlivy jak anglosaského, tak i kontinentálního systému právní kultury. Prostřednictvím přijetí anglického *Human Rights Act* (HRA) v roce 1998 došlo k částečné inkorporaci Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod do anglického právního řádu. HRA zavedl nový způsob výkladu britského práva a měl významný vliv na konvergenci anglosaského a kontinentálního práva. Britští soudci musejí brát rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) v úvahu, nejsou jimi však vázáni. Na druhé straně disertant rozebral současné britské pobrexítové snahy o nahrazení *Human Rights Act* novou listinou práv (*Bill of Rights*), která by znamenala jeden z dalších projevů odklonu britského práva od práva kontinentálního.

Je třeba ocenit, že vedle koncepčních otázek vztahu anglosaské a kontinentální právní kultury se disertant zaměřil i na konkrétnější témata dotýkající se vztahu těchto systémů práva. Na příkladu specifického právního institutu smluvního zastoupení, představujícího typický a hojně užívaný instrument v obou právních kulturách, disertant vhodně ukazuje, že právní podstata tohoto institutu je v anglickém i kontinentálním právu (v zastoupení českou úpravou) totožná. Odlišnosti jsou však v používání tradičních obrátů majících ustálený význam. Dalším vhodným konkrétním příkladem charakterizujícím současnou reglementaci je stav právní úpravy osobních údajů v obou právních kulturách. Jde o právní oblast globálně diskutovanou zejména v souvislosti s evropským obecným nařízením o ochraně osobních údajů (GDPR) z roku 2016. Příznačné je, že po brexitu již evropské GDPR v Británii neplatí. V poslední praktické části se disertant vhodně zabývá aktuální problematikou narůstajícího počtu sporů ve kterých je třeba

se vypořádat s právem šaría. Jde o problematiku společnou anglosaské i kontinentální právní kultuře, kdy nalezení vhodného řešení by mohlo přispět k přiblížení obou právních kultur.

Vlastní přínos autora lze spatřovat zejména v aktuální analýze vztahu anglosaské a kontinentální právní kultury v současné pobrexítové situaci z hlediska dynamiky budoucích vztahů obou právních kultur a z hlediska vývoje vztahu práva EU a práva Spojeného království. Je třeba ocenit provázanost disertantova pohledu. Nezaměřuje se pouze na právní stránku vztahu anglosaské a kontinentální právní kultury. Metodologickým východiskem v pohledu na danou problematiku je mu sociologický přístup. Právní kultury proto chápe jako společenské normativní systémy, jež ve společnosti vznikají, vyvíjejí se a působí. Zohledňuje též dominantní myšlenkové proudy v obou typech právních kultur. Jeho komparativní analýza zahrnuje i historický a ekonomický pohled a zkoumání jsou podrobena i ideologická východiska, z nichž jednotlivé prvky právních kultur vycházejí. Po zobecnění učiněných závěrů disertant již nepovažuje tradiční rozdělování právních kultur na právní rodiny nebo právní okruhy v současnosti za funkční.

III.

Odborná úroveň práce, obsahové připomínky

Práce je zpracována na dobré odborné úrovni. Disertant ve své práci vycházel z velmi širokého okruhu pramenů, které čítají úctyhodných čtrnáct stran. Vedle knižních a internetových zdrojů, z velké části zahraniční provenience, pracoval autor s právními předpisy 9 států, Evropské unie a s Evropskou úmluvou o lidských právech a dále vycházel z judikatury 4 států, ESLP a SDEU, což svědčí i o dobré jazykové přípravě. Z hlediska obsahu práce je třeba ocenit důkladnost a systematičnost práce. Disertant vhodně metodologicky postupuje od obecných témat ke konkrétním otázkám a tématům.

Práce je napsána přehledně a uceleně. Autor měl zpracování práce ztíženo novostí vývoje dané problematiky, přesto se mu podařilo podat její souhrnný výklad. Je třeba ocenit metodologickou promyšlenost práce a její širší, nejenom právní, ale i sociologický, historický a obecně filosofický záběr. Autor tvůrčím způsobem navazuje na předního českého komparatistu prof. Viktora Knappa a nezapomenul ani na významného slovenského komparatistu prof. Milana Štefanoviče. Vhodně navazuje i na myšlenky Maxe Webera, mezi nimiž zmiňuje Weberovu otázku, jak je možné, že moderní kapitalismus je úspěšný jak v anglosaském, tak kontinentálním typu právní kultury (s. 32). Zde lze konstatovat, že odpověď na tuto otázku poskytuje Weber sám v práci *Protestantská etika a duch kapitalismu*, kde zdůrazňuje zásadní vliv asketické protestantské morálky na rozvoj kapitalismu vytvořením světónázorových předpokladů pro realizaci racionálního hospodářství.

Celkově se lze ztotožnit s disertantovými závěry, že anglosaský a kontinentální systémy právní kultury stále představují dvě odlišné právní soustavy. Ačkoliv se v současnosti projevují zjevné pobrexítové divergentní tendence britského právního i politického systému, lze nicméně s ohledem na provázanost globálního světa a jeho problémy předpokládat do budoucna

tendence ke sblížení obou systémů právní kultury. Závěrem celkového hodnocení je třeba ocenit, že v zásadě všechny části práce prošly úspěšně recenzními řízeními a byly již publikovány, což potvrzuje kvalitu zpracované disertační práce.

IV.

Jazyková a formální úroveň práce

Po formální stránce disertační práce odpovídá požadavkům kladeným na práce tohoto druhu. Práce prokazuje dlouhodobý zájem autora o zvolenou problematiku. Je zpracována pečlivě a s dobrou znalostí problematiky. Lze se ztotožnit s logickým členěním disertační práce a s její základní myšlenkovou linií. Práce vychází z bohatého bibliografického zázemí a je doplněna bohatým poznámkovým aparátem (289 odkazů). Po formální stránce je práce na dobré úrovni, je přehledná, s minimálním počtem překlepů a pečlivě zpracovanými citacemi odpovídajícími citační normě ČSN ISO 690, text je psán čtivým a srozumitelným jazykem.

Autor svou disertační prací prokázal schopnost samostatné tvůrčí vědecké práce, v práci přináší nové vědecké poznatky. Celkově práce naplňuje požadavky kladené na tento typ prací, a proto **práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.**

Otázka k obhajobě: Autor v práci připomíná snahy Skotska o nezávislost na Spojeném království. Jak by se takové osamostatnění Skotska projevilo ve vztahu anglosaského a kontinentálního systému práva?

V Brně 27. 1. 2022

Prof. JUDr. PhDr. Miloš Večeřa, CSc.